

sem. Országos szerv helyett inkább helyi központok hálózatára, a könyvtárak és a könyvtárosképző iskolák szorosabb együttműködésére lenne szükség.

A vizsgálat eredményeinek figyelembevételével készült a szakismeretek folyamatos fejlesztését elősegítő általános modell, amelyet az 5. táblázat ábrázol.

/JONES, N.: *Continuing education for librarians.* = *Journal of Librarianship*, 10. köt. 1. sz. 1978. p. 39–55./

(Dezső Zsigmondné)

A könyvtártudományi és tájékoztatástudományi oktatás jövője

Az Amerikai Könyvtárosképző Iskolák Szövetségének (*Association of American Library Schools, AALS*) Dékani és Igazgatói Tanácsa (*Council of Deans and Directors*) tagintézményeinek véleményét kérte azokkal a jövőben várható fejleményekkel, tendenciákkal kapcsolatban, amelyek előreláthatólag befolyásolni fogják a könyvtárak tevékenységét és a könyvtárosképzést. A végső cél az volt, hogy már most meg lehessen tervezni azokat a változtatásokat, amelyek szükségesek és kívánatosak a jövőbeli fejlemények kedvező alakításához.

Az információk gyűjtésénél az ún. *delfi módszer*t követték. Egymás után két kérdőívet küldtek ki azzal a

1. táblázat

A könyvtárosképzést leginkább befolyásoló 20 várható esemény^{1/}

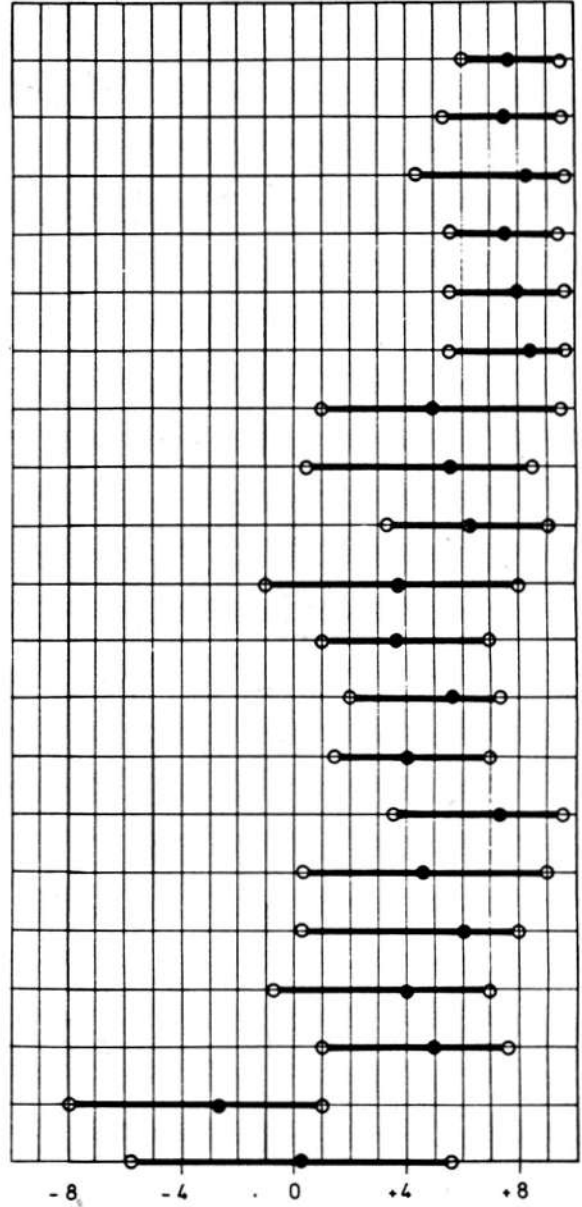
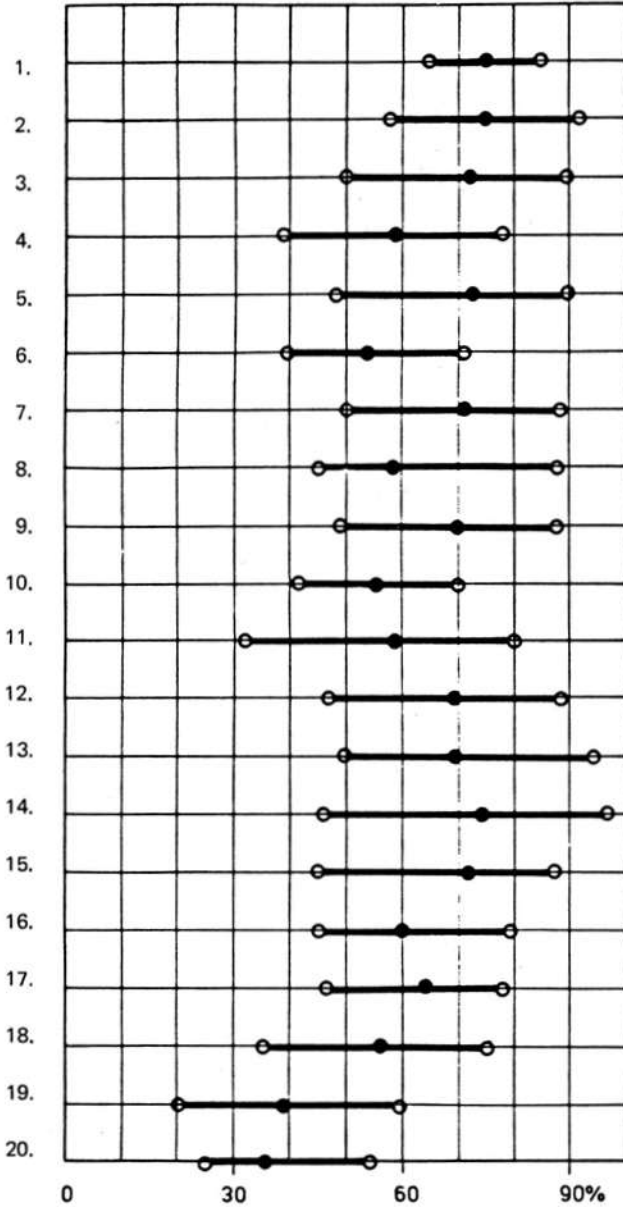
Az esemény sorszáma	Az esemény	Az esemény sorszáma	Az esemény
1.	Kommunikációs hálózat kifejlődése az üzleti élet, a kórházak, a könyvtárak, az államigazgatás és az egyetemek számára, kétirányú televíziós kapcsolattal és nagy sebességű faksimile-átviteltechnikával.	12.	Az otthoni kommunikációs szolgáltatások szeles körű elterjedése: az előfizetők TV programok és számítógépes adattárak nagy kínálatában válogathatnak.
2.	A széles körű nyilvánosság számára hozzáférhető központi adattárak, adatok vagy szakmai információk keresése céljára, elsősorban könyvtári, orvosi, ipari és oktatási célokra.	13.	Könnyen kezelhető számítógépi software gyakorlatlanok számára is lehetővé teszi a számítógépek használatát a problémák széles körének megoldására.
3.	Az információk előállítása és elosztása a nemzeti erőforrások növekvő részét köti le, a pénzhez és munkaerőhöz hasonló fontosságú tényezővé válik a termelésben.	14.	A tudomány és a tájékoztatásügy fejlődése forradalmi változásokra vezet az információk megszervezésében, tárolásában és keresésében.
4.	Valamennyi korosztály és társadalmi osztály 50%-a rendszeresen korszerűsíti képzettségét, hogy lépést tudjon tartani a munka világában bekövetkező gyorsütemű változásokkal.	15.	A szövetségi kormány és a tagállamok kormányai sokkal nagyobb részt vállalnak a helyi közművelődési könyvtári szolgáltatások pénzügyi ellátásában és támogatásában.
5.	Az amerikai könyvtárak 90%-a automatizált könyvtárhálózati rendszerekhez kapcsolódik.	16.	A könyvtárak és könyvtárosképző iskolák 90%-ában elterjed a kollektív vezetés (közös döntések).
6.	Az oktatás kevésbé lesz érdekelt az avulásnak kitett ismeretek fejlesztésében, mint inkább annak megismeretetésében, hogy miként szerezhetők és szervezhetők meg ismeretek, amelyek felkészítik az embereket a tanulásra és továbbképzésre.	17.	A felsőoktatás nem kielégítő gazdasági feltételei miatt az ALA által elismert könyvtárosképző iskolák 10%-a megszűnteti működését vagy egyesül más egyetemi intézményekkel.
7.	Felsőfokú végzettségnél alacsonyabb képzettségű munkaerők beállítása sokféle jelenlegi könyvtárosi munkakörben.	18.	Mágnesszalagokon hozzáférhető előadások, számítógépes oktatási csomagok és elektronikusan tárolt könyvtári állományok közvetítése otthonokba vagy a közösségi központokba lehetővé teszi a diákok számára személyi, munkaköri és tanulmányi törekvéseik összehangolását.
8.	A kommunikációs forradalom befolyása a társadalomra felülmúlja az ipari forradalomét.	19.	Az egyetemi végzettségű dolgozók iránti kereslet jelentősen csökkén.
9.	Új alkalmazási feltételek kidolgozása könyvtári és információs állások betöltéséhez.	20.	A hagyományos előadási mód megszűnik a könyvtárosképző iskolák 40%-ában az okatógépek, a zártlencű TV, az interaktív TV, az audio-vizuális eszközök és a számítógépes oktatás következtében.
10.	A képesítési vizsga és az újraképesítés kötelezővé válik a könyvtárosok számára.		
11.	Több százezer tudományos dolgozó, kutató, olvasó, író, tolmács és műszaki szakszemélyzet foglalkoztatására kerül sor a feldolgozott információkat korszerű információhordozókkal és technikai berendezésekkel terjesztő információs rendszerekben.		

^{1/} A körkérdésre adott válaszok kiértékelése nyomán

Az esemény sorszáma^{1/}

Az esemény bekövetkezésének százalékos valószínűsége

Az esemény bekövetkezésének kívánatossága

^{1/} Lásd 1. táblázat

● Medián
○ A mediántól számított alsó és felső quartilis (a teljes intervallumba esik a válaszok 50%-a)

1. ábra A 20 várható esemény bekövetkezésének valószínűsége és kívánatossága

kéréssel, hogy azt a kiválasztott tagintézmény dékánja és az oktatótestület egyik tekintélyes tagja válaszolja meg.

A legújabb szakirodalom alapján összeállított első kérdőív 85 olyan várható fejleményt sorolt fel, amely a könyvtárak tevékenységét és a könyvtárosképzést befolyásolhatja. A válaszadókat arra kérték, hogy a felsoroltakból válasszák ki azt a 10 legfontosabbnak tartott és

megítélésük szerint 20 éven belül bekövetkező változást, mely a könyvtári tevékenységet és könyvtárosképzést – kedvezően vagy kedvezőtlenül – leginkább érinti. A második forduló céljára az első kérdőívre adott válaszok alapján 20 tételt gyűjtöttek ki. Ebben a fordulóban megkérték a válaszadókat, hogy a 20 tétel mindegyikénél jelezzék a várható fejlemény bekövetkezésének valószí-

núságát, továbbá azt is ítélik meg, hogy a bekövetkezés milyen mértékben kívánatos.

A második fordulóban kapott válaszokat összegezték, az eredményt táblázatba foglalták és azzal a kéréssel küldték meg a résztvevőknek, hogy közöljék a jövő tervezésénél felhasználható véleményüket és javaslatukat. A végleges eredményeket az *1. táblázat* és *1. ábra* illusztrálja.

A legtöbb válaszadó úgy véli, hogy a *technológia fejlődése* egyike lesz azoknak a tényezőknek, amelyek a legerőteljesebben érintik a könyvtár és a tájékoztatás szakterületét. Ezt a nézetet támasztja alá egyébként az a tény is, hogy a fenti 20 várható fejleményből 10 a technológia körébe tartozik. Elkerülhetetlennek látszik, hogy a könyvtárak igen erősen bekapcsolódnak az automatizált könyvtári hálózatokba.

Ebből következik, hogy a könyvtárosképző iskoláknak a jövőben több olyan tanfolyamot kell tervezniük, amelyek *automatizált rendszerekkel, központi adattárakkal, hálózatokkal és technikai eszközökkel* foglalkoznak. Ennek érdekében pedig előadókat és hallgatókat kell a természettudományi és műszaki szakterületekről nyerniük: az oktatóknak speciális ismeretekkel kell rendelkezniük a matematika, a matematikai nyelvészet, a kommunikációelmélet, az elektronika, a számítógépek tervezése terén is.

Másik megközelítési mód lehet *interdiszciplináris tanfolyamok szervezése* műszaki, kereskedelmi és kommunikációs szervekkel közösen.

Egyik válaszadó kiemelte, hogy a *könyvtárügynek meg kell terveznie a saját rendszerét*, nem pedig már meglévő rendszerek átvételével kell megoldania feladatait. Egyes könyvtárosképző tanfolyamoknak tájékoztatási rendszerek tervezését kell középpontba állítaniuk, másoknak olyan oktatási anyagok és software-ek előállítását kell célul kitűzniük, amelyek lehetővé teszik egyének számára, hogy minimális képzéssel és csekély erőfeszítéssel információkat gyűjthessenek és tárolhassanak.

Sok tantervi javaslat is beérkezett. A cél talán nem is egy állandósítandó új tanterv kidolgozása, hanem inkább időszakos tantervek sorozatának kialakítása. *A tanterveket időnként felül kell vizsgálni, értékelni és módosítani kell.* A tantervek kialakításánál számolni kell előre nem látható fejleményekkel.

A könyvtárosi és információs hivatást a változó feltételekhez való nagyfokú alkalmazkodási készségnek kell a jövőben jellemeznie. A könyvtárosi és információs hivatás és oktatás fontos követelménye a jelen realitásának elemzése, a jövő tervezése és a felkészítés alternatív megoldásokra.

/BOAZ, M.: The future of library and information science education. = Journal of Education for Librarianship. 18. köt. 4. sz. 1978. p. 315–323./

(Balázs János)

Posztgraduális információs szakemberképzés a pozsonyi egyetemen

Csehszlovákiában gyökeres felsőoktatási reformot hajtanak végre. Számos szakon öt évről négy évre csökkentik a tanulmányi időt. Ezzel párhuzamosan kibővítik és rugalmassá teszik a posztgraduális képzést. Mindezt a társadalmi szükségletekhez való hajlékonyabb igazodás követelményével indokolják.

A reform háromféle posztgraduális képzést különböztet meg. *A rekválifikációs képzés* új, az alapképzettséggel általában valamiféle kapcsolatban álló szakképzettséget nyújt. *Az innovációs képzés* az azonos szakmában korábban megszerzett szakismereteket újítja fel, illetve bővíti ki (továbbképzés). Kötelezővé és szakaszosan ismétlődővé tételét egyelőre a személyi és anyagi feltételek szűkössége gátolja. *A specializált képzés* hallgatói az adott szakképzettségen belüli ismeretkörök valamelyikében mélyedhetnek el.

A pozsonyi egyetem könyvtártudományi és tudományos tájékoztatási tanszékén jelenleg – a társadalmi szükségletekkel egybehangzóan – a rekválifikációs jellegű posztgraduális tanulmányok kérdése áll az érdeklődés homlokterében. A tanszéknek vannak már tapasztalatai a felsőfokú képzés e formáiban, ui. 1958 óta általában kétévenként hirdetett posztgraduális tanfolyamokat.

Az első tanfolyamok hibája az volt, hogy szinte mechanikusan ismételték meg a nappali könyvtárosképzés (azóta egyébként önmagában is elavult) programját, s alig vették tekintetbe azokat az intézményi igényeket, amelyeket a hallgatók képviseltek. Ezért 1970 és 1975 között a tanszék *kutatást végzett a posztgraduális tanulmányok korszerű modelljeinek kialakítása érdekében.*

Az új – és immár a valóságban is bevált – koncepció a felvett hallgatók, információs intézmények munkatársai képzettségi profiljának empirikus meghatározásából indul ki, majd erre építve határozza meg a közlendő és elsajátítandó ismereteket.

Az információs intézmények munkatársainak képzettségi profilja akkor *optimális*, ha magas szintű ismeretekkel rendelkeznek *a munkahelynek megfelelő szakterületen (alapképzettség), idegen nyelvtudásuk van és mind-ehhez megszerzik az informatikai szakképzettséget is.*

Nyilvánvaló, hogy az informatikai szakképzettségnek a szakterület sajátosságaihoz kell igazodnia. Ezért a tanszék háromféle tanfolyamot lát szükségesnek (műszaki információ, természettudományi információ és társadalomtudományi információ). A specializálódást szakosított tantárgyak és a közös ismereteket tartalmazó tantárgyak rugalmas kombinálásával biztosítja. Sőt: a közös ismereteket közlő tantárgyakat is átdolgozzák némiképpen a specializálásnak megfelelően.